

KATKO VAI EIKU?

ITSEKORJAUKSEN ALOITUSTAVAT JA VUOROVAIKUTUSTEHTÄVÄT

vuorovaikutustilanteessa puheenvuoroja rakennetaan vähitellen ja keskustelijat joutuvat usein hakemaan ja muokkaamaan sanottavaansa. Puheen kulun keskeyttäminen erilaisia muokkauksia varten kuuluukin olennaisesti kaikenlaisiin puhe-tilanteisiin ehkäpä vain lukupuhunutta lukuun ottamatta. Tarkastelemme tässä artikkelissa puheen muokkauksia keskustelunanalyttisestä näkökulmasta. Keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa puhujan tekemiä oman puheen muutoksia kutsutaan itsekorjauksiksi (ks. esim. Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977; Schegloff 1979; Sorjonen 1997: 114–118; Laakso 1997: 37–41). Itsekorjauksessa puhuja keskeyttää meneillään olevan lausumansa ja muotoilee sitä uudelleen, esimerkiksi korvaa sanan toisella tai täsmentää jo sanottua. Usein korjaus kohdistuu leksikaaliseen yksikköön (sananvalinta), mutta puhujat korjaavat myös yksittäisiä äänneitä, sijapätteitä tai sanaa pidempiä kokonaisuuksia.

Keskustelunanalyttisessä itsekorjausten tutkimuksessa huomio kohdistuu tapauksiin, joita puhuja itse käsittelee ongelmallisina ja jotka hän merkitsee korjausta vaativiksi. Korjaus voi kohdistua esimerkiksi lipsahdukseen kielen fonotaksissa, mutta useimmiten se motivoituu muusta kuin kielellisen normin rikkomisesta, esimerkiksi tilanteeseen tai vastaanottajalle sopimattomasta sananvalinnasta. Itsekorjauksia käytetäänkin keskustelijoiden välisenä resurssina (Jefferson 1974). Ne eivät siis ole vain haitta tai keskustelun sujumista rajoittava tekijä, vaan niillä esitetään vaihtoehtoisia muotoiluja itsestä, keskustelukumppanista, meneillään olevasta tilanteesta ja osanottajien keskinäisestä suhteesta.

Aiemmissä tutkimuksissa itsekorjaukset eivät ole useinkaan muodostaneet tutkimuksen pääkohdetta vaan havainnot on julkaistu osana jotakin laajempaa tutkimusteemaa. Ilmiötä on lähestytty erilaisista lähtökohdista, keskustelunanalyysin ohella erityisesti psykolingvistisesti. Psykolingvistisesti orientoituneessa tutkimuksessa itsekorjauksia on

tarkasteltu puheen lipsahdusten ja niiden monitoroinnin yhteydessä: korjaaminen osoittaa, että lipsahdus on havaittu ja että puheen monitorointi siis toimii (esim. Levelt 1983; Blackmer ja Mitton 1991; Postma 2000; Hokkanen 2001: 142–184). Erityisesti on oltu kiinnostuneita puheen mentaaliseen suunnittelusta ja siitä, mitä korjausten ajoitus (se, miten nopeasti puhuja huomaa lipsahduksensa ja korjaa sen) kertoo puheen prosessoinnista. Puheen prosessoinnin mallintamisen kannalta on myös tutkittu itsekorjausten suhdetta rakentumassa olevaan lausumaan (Levelt 1983, 1989: 458–499).

Vuorovaikutustilanteissa tehtäviä itsekorjauksia on tutkittu erityisesti keskusteluanalyysin ja sitä lähellä olevan vuorovaikutuksen lingvistiikan keinoin. Huomion kohteena on ollut itsekorjausten syntaktinen rakentuminen ja sen suhde esimerkiksi puheenvuorojen vaihtumiseen (esim. Schegloff 1979; C. Goodwin 1981: 127–148; Fox ja Jaspersen 1995; Fox, Hayashi ja Jaspersen 1996; Sparks 1995; Jaspersen 1998; Kärkkäinen, Sorjonen ja Helasvuo painossa). Osa tutkimuksista puolestaan painottuu itsekorjausten erilaisiin vuorovaikutustehtäviin (Jefferson 1974; M. H. Goodwin 1990: 144–148; Keating 1993; Arminen 1994); systemaattista tutkimusta vuorovaikutustehtävistä ei kuitenkaan ole. Tässä artikkelissa lähestymme itsekorjauksia molemmista näkökulmista: Analysoimme itsekorjausten rakentumista niiden aloittamisen näkökulmasta. Lisäksi pohdimme sitä, millaisissa vuorovaikutustehtävissä itsekorjaukset toimivat.

Oman puheen korjaamisessa on havaittu olevan säännönmukaisuutta sen suhteen, miten edeltävää puhetta muokataan (korvataan jokin kielellinen elementti toisella, lisätään jokin tai hylätään lausuma kokonaan, vrt. Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977). Sen sijaan itsekorjauksen aloitustavat näyttävät voivan vaihdella kielestä toiseen. Aloituskeinot voidaan jakaa karkeasti leksikaalisiin ja ei-leksikaalisiin keinoihin (vrt. Uhmman 2001; Kärkkäinen, Sorjonen ja Helasvuo painossa). Leksikaalisiin keinoihin kuuluvat muun muassa partikkelit, ja yleinen ei-leksikaalinen keino on sanan kesken jättäminen.

Itsekorjausten aloitustapoja suomenkielisissä keskusteluissa on tutkittu vielä melko vähän (ks. kuitenkin Dufva 1992: 83–84; Laakso 1997: 113–125; Sorjonen 1997: 114–116). Muitten kielten aloitustavoista on havaintoja erityisesti englannista (Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977; Schegloff 1979; Jaspersen 1998: 96–105; Local 1992), mutta joitain havaintoja on myös hollannista, ranskasta, suomenruotsista, saksasta, thaista ja japanista (Levelt 1983; Bredart 1991; Lehti-Eklund 1997; Berg 1986; Uhmman 2001; Egbert 2002; Moerman 1977; Fox, Hayashi ja Jaspersen 1996). Esimerkiksi englannissa lähes ainoa aloituskeino on sanan kesken jättäminen (Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977: 376; Jaspersen 1998: 101), kun taas suomessa käytetään myös leksikaalisia keinoja kuten *eiku*, *tai* ja *siis* (Sorjonen 1997: 114; Laakso 1997: 118–125). Olemme kiinnostuneita näiden eri aloituskeinojen mahdollisesta työnjaosta; asiaa ei ole aiemmin tutkittu. Esittelemme seuraavassa ensin aineistomme. Sen jälkeen tarkastelemme sanan tai laajemman syntaktisen konstruktion kesken jättämistä (katkoa) ja toisaalta partikkeleita keinoina merkitä itsekorjaus alkaneeksi. Lopuksi otamme esiin myös itsekorjausten vuorovaikutustehtäviä.¹

¹ Kiitämme lämpimästi kommentaiteista, joita olemme saaneet tutkimukseemme Keskustelututkimuksen päivillä, Kielitieteen päivillä ja erilaissa datasesiossa. Erityisesti haluamme kiittää Virittäjän nimettömiä arvioijia ja päätoimittaja Marja-Liisa Helasvuota hyödyllisistä kommentaiteista. Vastaamme yhteisesti artikkelin sisällöstä; nimien järjestys on arvottu.

AINEISTO

Olemme keränneet itsekorjauksia erilaisista vuorovaikutusaineistoista. Aineistomme sisältää sekä kasvokkaisia institutionaalisia tilanteita että erilaisia puhelinkeskusteluja seuraavasti:

- 40 videoitua lääkäri–potilas-keskustelua
- 40 videoitua asiointitilannetta kahdessa Kelan toimistossa
- 80 puhelinkeskustelua
- 20 nuorten puhelinkeskustelua.²

Erityyppisistä aineistoista on mahdollista tarkastella laajasti itsekorjausten aloituskeinoja. Myös korjausten vuorovaikutustehtävissä voi olla vaihtelua tilanteittain.

Seuraavassa on esimerkki tyypillisestä itsekorjauksesta. Siinä puhuja jättää kesken muodostumassa olevan infiniittisen verbimuodon ja korvaa sen toisella (sanan kesken jättäminen on osoitettu katkoviivalla).

(1) [SKK/Adlon.puh:8]

T: Ni mä aatteli et siel mun pitäs sit **sano- kutsuu** ihmisiä, joita mä aion kutsuu että, sillai ois kiva tietää se paikka ennen sitä.

Keskitymme tässä artikkelissa esimerkin 1 kaltaisiin itsekorjauksiin, joissa korjaus kohdistuu johonkin osittain tai kokonaan sanottuun sanaan.³ Lisäksi käsittelemme tapauksia, joissa puhuja hylkää meneillään olevan laajemman syntaktisen konstruktion (esimerkiksi lauseen) kokonaan. Tutkitut tapaukset ovat siis lausumansisäisiä itsekorjauksia. Tarkoitamme lausumalla samaa kuin keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa vuoron rakenneyksiköllä: rakenteellista kokonaisuutta, joka kontekstissaan muodostaa kielellisen teon. Lausuma voi muodostua sanasta, lausekkeesta tai lauseesta. Suurin osa käsittelemistämme lausumista on lausemuotoisia.⁴

² Lääkärin vastaanotot (esimerkeissä LPV) on videoitu Anssi Peräkylän ja Marja-Leena Sorjosen johtamassa tutkimushankkeessa, Kelan asiointitilannetta kuuluvat Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen asiointikeskusteluhankkeen aineistoon (esimerkeissä Kotus) ja puhelinkeskustelut ovat Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen keskustelunauhoiden arkistosta (esimerkeissä SKK). Aineisto on pääosin 1990-luvulta ja 2000-luvun alusta.

³ Itsekorjauksiin voidaan laskea myös äänteen venytyksin, tauoin ja epäröintiäännein merkityt sanahaut (esim. *se:h mikäs se nyt (0.2) öö*), joissa lausuman eteneminen keskeytyy puhujan hakiessa ilmaukselleen jatkoa (vrt. Schegloff 1979). Sanahaut eroavat laadullisesti tässä artikkelissa käsiteltävistä itsekorjauksista, sillä ne suuntautuvat eteenpäin eikä niiden avulla muokata jo sanottua. Näitä tapauksia meidän ei ole mahdollista käsitellä tässä artikkelissa (sanahauista suomenkielisissä keskusteluissa ks. esimerkiksi Laakso 1997: 125–129, 1999; Laakso ja Klippi 1999, 2001; Kurhila 2003: 139–216; Helasvuo, Laakso ja Sorjonen 2004).

⁴ Vuoron rakenneyksikön lopetuskohta tarjoaa mahdollisuuden puhujan vaihtumiseen. Syntaksin ohella vuoron rakenneyksikön tunnistamiseen vaikuttavat prosodiset ja visuaaliset vihjeet, joita syntaksin lailla tulkitaan vasten edeltävän puheen muodostamaa kontekstia eli suhteessa rakenteilla olevan lausuman sekventiaalisuuteen paikkaan (ks. esim. Hakulinen 1997 (suomenkielinen yleisesitys) ja Routarinne 2003: 23–24, 63–66 sekä niissä mainittua kirjallisuutta). Itsekorjauksia esiintyy muuallakin kuin lausuman sisällä (ks. esim. Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977; Schegloff 1992; Sorjonen 1997 (suomenkielinen yleisesitys)), mutta niitä tapauksia emme nyt käsittele.

Olemme poimineet aineistostamme nauhoitteiden ja litteraatioiden avulla erilaiset lausumansisäisten itsekorjausten aloituskeinot, yhteensä 611 tapausta. Esitämme alla olevassa taulukossa 1 eri keinojen määrän aineistossamme. Taulukkoon on laskettu tapaukset, joissa korjauksen aloitus johtaa puheen muokkaukseen (esimerkiksi sanan korvaamiseen toisella). Emme ole siis laskeneet mukaan tapauksia, joissa puhuja jättää sanan kesken mutta ei muuta sanomaansa vaan jatkaa toistamalla keskeytetyn sanan kokonaisuudessaan (esim. *an-anna*).⁵

	Kesken jättäminen	<i>eiku</i>	<i>tai</i>	<i>siis</i>	Yhteensä
Lääkäri-potilas-keskustelut	268	7	13	2	290
Kelan asioinnit	113	6	14	7	140
Puhelinkeskustelut	120	5	15	11	151
Nuorten puhelin-keskustelut	23	5	–	2	30
Yhteensä	524	23	42	22	611

Taulukko 1. Itsekorjauksen aloituskeinojen määrä.

Taulukosta nähdään, että selvästi yleisin keino aloittaa itsekorjaus aineistossamme on keskeyttää sana tai meneillään oleva syntaktinen konstruktio kokonaan. Partikkeleista yleisin on *tai*. *Eiku*- ja *siis*-partikkelia esiintyy aineistossamme suunnilleen yhtä paljon; tosin nuorten puhelinkeskusteluissa *eiku* on selvästi taajemmin käytössä suhteessa muihin keinoihin kuin muissa tutkimissamme aineistoissa.⁶

ITSEKORJAUKSEN ALOITUSKEINOT

Yleisin itsekorjauksen aloituskeino aineistossamme on *siis* sanan tai lausuman jättäminen kesken, katko. Se on tyypillinen aloituskeino myös muissa kielissä, esimerkiksi eng-

⁵ Usein tällaisen katkoksen aiheuttaa puheenvuorojen vaihtumiseen tai siitä neuvottelemiseen liittyvä päällekkäispuhunta. Nämä tapaukset vaativat oman erillistutkimuksensa.

⁶ Myös afaattisten puhujien itsekorjauksissa *eiku* vaikuttaa olevan taajasti käytössä, usein yhdessä muiden aloituskeinojen kanssa (ks. esimerkiksi Laakso 1997: 136–137).

lannissa, hollannissa ja ranskassa (Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977; Levelt 1983; Bredart 1991; Jaspersen 2002). Ilmaus on tällöin kuultavissa prosodisesti katkaistuksi ja kesken jääneeksi. Leksikaalisia aloituskeinoja, joista keskeisiä aineistossamme ovat partikkelit *tai*, *siis* ja *eiku*, voi käyttää joko yksin tai niitä voi yhdistellä (Sorjonen 1997: 114). Kielto sana-alkuisella partikkelilla *eiku*, jonka käyttö on paljolti keskittynyt juuri korjauksen aloittamiseen, ei ole tietojemme mukaan tarkkaa vastinetta muissa kielissä, ja pelkän kielto sanankin käytöstä korjauksen aloituskeinona on niukasti tietoa muista kielistä (ks. kuitenkin hollannista Levelt 1983).⁷ Havaintoja partikkeleista aloituskeinona on esitetty esimerkiksi suomenruotsista ja saksasta (Lehti-Eklund 1997; Uhmman 2001).

Analysoimme seuraavassa yhtäältä sanan ja lausuman kesken jättämistä ja toisaalta partikkeleita keinona merkitä itsekorjaus alkaneeksi. Eri keinot poikkeavat toisistaan siinä, missä määrin ne ennakoivat korjauksen tyyppiä. Aloitamme sanan ja lausuman kesken jättämisestä ja siirrymme sitten partikkeleihin.

SANAN TAI LAUSUMAN KESKEN JÄTTÄMINEN: SPESIFIOIMATON KORJAUSALOITE

Kun itsekorjaus aloitetaan prosodisella katkolla, tavallisesti aineistossamme on tällöin kyse sanan kesken jättämisestä (kuten yllä esimerkissä 1). Kesken jätetty sanan alkuosa päättyy usein glottaaliklusiiliin (ks. myös Ogden 2001; vrt. Jaspersen 2002). Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan ole kyse sanan kesken jättämisestä, vaan puhuja on voinut tuottaa meneillään olleen sanan kokonaisuudessaan. Myös tällaista keskeytystä ennakoivat usein glottaaliklusiili, ja se on merkitty esimerkkeihimme glottaaliklusiilin foneettisella merkillä ⁷ (esim. *ja linja-auton mukaanhan me⁷ o⁷ok sä millä kulkenu. =omalla autolla*, Kotus/Kela T120:2). Puheen keskeyttäminen voi tapahtua melkein missä tahansa kohdassa meneillään olevaa lausumaa ja syntaktista rakennetta. Usein sana jätetään kesken varhaisessa vaiheessa, ensimmäisen äänteen tai tavun jälkeen. Itsekorjausten aloitukseen kasautuu myös sisäänhengityksiä, narinaa, äänteiden venytystä ja taukoja. Nämä keinot eivät kuitenkaan liity yhtä selvästi itsekorjauksen aloittamiseen kuin sanan kesken jättäminen, eikä meillä ole tässä tutkimuksessa ollut mahdollisuutta paneutua niihin.

Korjauksen aloittajana keskeyttäminen on väljä ja epäspesifinen, sillä se ei ennakoivasti, miten puhe katkon jälkeen rakentuu. Lisäksi puhuja saattaa katkon jälkeen tehdä muuta kuin korjata puhettaan, esimerkiksi vain toistaa jo sanomaansa (*an- anna se tänne*). Katkoa seuraavan korjauksen tyyppi vaihtelee: Puhuja voi korvata kesken jättämänsä sanan toisella tai lisätä jotain jo sanomaansa. Hän voi myös hylätä koko sen syntaktisen konstruktion (esim. lauseen), jonka osa kesken jätetty sana oli, ja jatkaa toisenlaisella konstruktiolla, jolloin puheen syntaktis-semanttinen suunta muuttuu. Puheen rakentuminen ja siis myös korjauksen tyyppi onkin pääteltävissä ja ymmärrettävissä vasta katkoa seuraavan puheen perusteella.

⁷ Leveltin (1983) tutkimuksessa kielto sanaa *nee* käytettiin vain kahdessa prosentissa tapauksista, vaikka kyse oli koeasetelmasta, jossa puhujan oli tarkasti kuvailtava, mihin suuntaan (ylös, alas, oikealle tai vasemmalle) vastaanottajan oli piirrettävä reittiä kuvaava viiva. Kielto sanojen käyttö saattaa selittyä koeasetelman luonteesta. Hollanninkielisistä vapaista keskusteluista asiaa ei ole tietääksemme tutkittu.

Ehkä tyypillisin katkoa seuraava korjaus on sellainen, jolla kesken jätetty sana *korva-**taan* samaan syntaktiseen ja semanttiseen kategoriaan kuuluvalla sanalla. Korvaava sana sanotaan tällöin heti keskeytetyn sanan jälkeen. Seuraavassa puhuja korvaa ajanilmauksen toisella. Esimerkeissä osoitamme huomion kohteena olevan itsekorjauksen lihavoimilla. Katkoviiva osoittaa sanan kesken jättämistä; litterointimerkit on esitelty artikkelin lopussa olevassa liitteessä.

(2) [LPV/27B1 – Siitä verensokerista]

- 1 P: Täytyykös tonne, labraan tilata aik[aa:
 2 L: [Ei tar[vi.
 3 P: [Ei tartte,=s[elvä,=
 4 L: [Joo,
 5 L: =(Et) kahdeksan .hh #j:a# ja kahdentoista välillä noita kokeita otetaan m- se<
 6 => syömättä oot **a- i:llasta** .hhh kymmenestä ja tuota (0.2) tietenki?, mh
 7 ei sitä kovin pitkään aamul[la aam(h)ulla varmaan syömättä jaksaa olla
 8 että[(.) [se,
 9 P: [Ei kyllä mää (.) [varmaan ihan aamulla h(h)eti p(h)ääsen
 10 [et he [he he .hh
 11 L: [Ni, [Joo, just

Lääkäri (L) on rivillä 6 kertomassa ajankohtaa, josta lähtien potilaan tulisi olla syömättä ennen laboratoriokokeita. Hän ehtii sanoa sanan ensimmäisen äänteen (todennäköisesti ajanilmauksesta *aamusta*), mutta keskeyttää sen ja tuottaa painottaen ja venyttäen oikean ajanilmauksen *i:llasta*.

Seuraavassa katkelmassa puhuja korvaa verbimuodon toisella (r. 7). Tarja on soittanut kysyäkseen Vesan vaimolta Katilta vihjeitä ravintolasta, jossa voisi juhlistaa syntymäpäiviä, mutta ei ole tavoittanut tätä. Riviltä 2 alkaen Tarja vastaa Vesan tiedusteluun, pitäisikö Katin soittaa Tarjalle.

(3) [SKK/Adlon.puh: 8]

- 1 Vesa: Pyydätkö \soit[taa.]
 2 Tarja: [mt mhh] Nii jos sil on jotai i:deota hah ah[hah]
 3 Vesa: [Joo:.]
 4 Tarja: [mut tota (.) em mä sit tiedä[(.) tarviiks sen nyt vaivata päätäsä,=
 5 =must tuntuu vaa et huo:men se pitäs niinku jo suunnilleen tietää .hhhh
 6 ku meil on huomien noi lentisporukan mhh .mt tai noi:: Jänteem
 7 => pileet? .hhh ni mä [aatteli et s[el mun pitäs sit **sano- kutsuu** ihmisii,hh
 8 Vesa: [*Mm.:*
 9 Tarja: joita mä aion kutsuu että,h sillai ois kiva tietää se paikka ennen sitä.

Rivin 7 itsekorjaus sijoittuu kohtaan, jossa Tarja selittää tarvetta tietää juhlien pitopaikka puhelua seuraavana päivänä. *Kutsua*-verbi, toisin kuin kesken jätetty *sanoa*, koodaa tapahtuman järjestämisen tietyn vaiheen ja etualaistaa sen. Muutos saattaa motivoitua puhelun alusta, jonka aikana on käynyt ilmi, että Kati ei ole kertonut miehelleen Tarjan syntymäpäivistä — korjaus etualaistaa sen, että on muitakin, jotka eivät päivistä vielä tiedä.

▷

Näin se hälventää mahdollista hämmennystä, jonka on saattanut synnyttää se, että Vesa on saanut tietää juhlista vasta nyt.

Puhuja voi katkon jälkeen myös *lisätä* jotain jo sanomaansa. Tällainen korjausjakso aloitetaan aineistossamme lähes yksinomaan katkolla. Lisäykset rakentuvat syntaktisesti eri tavoin kuin korvaukset, sillä puhujan täytyy katkon jälkeen kierrättää kesken jättämänsä sana — sanoa se uudestaan kokonaisuudessaan —, jotta lisäyksen paikka selviää vastaanottajalle:

(4) [SKK/Trio.puh: 9–10, kolmenkeskinen puhelinkeskustelu]

- 1 Arto: .mhh Mut jos teille tulee joku iso avuntarve niin soittakaa meille?
2 Tiina: Mm;
3 Arto: [.hh Kyl me-]
4 Tiina: [.mt Sitte te ki]:dätte sieltä?
5 Sini: Nii ja sitä paitsi Arto sähän oot aika vapaa:*ki [nytte*.]
6 Arto: [.mhh]
7 Arto: => Nii **ei mei- niinku just mä sanoin et ei meil** nyt oo- nyt on tääl niinku
8 s'mmone isoimmat hommat kuitenkin tehty et täällä on /kuitenki .mhh
9 tekemistä mut ei oo semmost su:perkiireellist [enää?]
10 Tiina: [Te maalasitte kei]tti#ön
11 vai mitä#.

Esimerkissä 4 pariskunta, Sini ja Arto, keskustelee puhelimesta ystävänsä Tiinan kanssa, joka on remontoimassa kotiaan. Katkelman aluksi Arto kehottaa Tiinaa soittamaan tarpeen vaatiessa apua, ja rivillä 5 Sini esittää erityisesti Arton olevan käytettävissä. Arto (r. 7) ryhtyy vahvistamaan Sinin väitettä mutta keskeyttää sanan kesken rakentumassa olevaa konstruktiota (*Nii ei mei-*). Katkon jälkeen hän aloittaa uuden lausemuotoisen konstruktion, joka toimii referaatin johtolauseena (*niinku just mä sanoin et*) ja ilmaisee Arton itsensä sanoneen asian jo aiemmin keskustelussa. Tämän jälkeen Arto kierrättää referaattiksi kesken jättämänsä lauseen alun ja jatkaa sitä (*ei meil nyt oo*).

Sanan korvaus toisella tai lisäys jo sanottuun säilyttää ennen katkoa aloitetun lausuman syntaktisen kokonaisrakenteen (esim. lausetyypin). Puhuja voi kuitenkin katkon jälkeen myös *hylätä* meneillään olevan laajemman konstruktion kuten lauseen kokonaan:

(5) [SKK/Kapsäkit.puh: 1]

- 1 Senni: Koskas sä niitä kapsekkia [tuot.
2 Veke: [.hhh /Kuule< nyt aletaan.=me viedään
3 jotaki kamaa sinne Taivallahdenkadun kellari, [hh .hh
4 Senni: [Aha, toi mies on hermona
5 ku ei se nää (.) autoo [se on iha .hhh se on-]
6 Veke: [No voi voi. sehän on hyvä että] se tottuu
7 semmose[en.
8 Senni: => [Se on nyt ihan niin hermona että **minä? mulla menee hermot**
9 => **kohta tässä jo.**
10 Veke: #Voi eiks oo naurettavaa.hh#

Esimerkissä 5 Senni on soittanut Vekelle tiedustellakseen, milloin tämä palauttaa muuttoa varten lainaamansa matkalaukut ja auton (r. 1). Veken kerrottua muuton vasta alkaneen Senni alkaa kiirehtiä palautusta vetoamalla miehensä hermostumiseen (r. 4–5). Kiirehtiminen ei saa vastakaikua Vekessä, joka kuittaa ilmoituksen hermoilusta vitseinä (r. 6–7). Senni ei kuitenkaan vastaa vitsailumoodiin vaan kuvaa miehen hermostumisen itsessään aiheuttamaa tunnereaktiota. Itsekorjaus esiintyy tässä vuorossa.

Senni jättää kesken yhdyslauseen *Se on nyt ihan niin hermona että minä?* (r. 8–9). Että-täydennyksen aloittava nominatiivimuotoinen persoonapronomini (*minä*) ennakoivaksi yksikön 1. persoonassa olevaa predikaattia. Senni kuitenkin hylkää aloituksen ja vaihtaa pronominin adessiiviin. Tuloksena on kuvaus tunnetilasta, jonka partaalla hän on (ajanilmaus *kohta*). *Minä*-aloitus ei ilmaise, millaista lausetta Senni oli aloittamassa. Koska korjaus kohdistuu pronominin sijamuotoon, voi olettaa, että Senni on hylännyt vain *että*-konjunktion aloittaman lauseen mutta ei koko yhdyslauseetta ja että *minä* oli aloittamassa lausetta, joka olisi kuvannut toisin hänen puhehetken aikaista tunnetilaansa (esim. eksplisiittisen tunnekuvauksen tai toiminnan kuvauksen avulla).

Tavallisin aineistomme puhujien käyttämä itsekorjauksen aloituskeino on siis keinoista epäspesifisin: katko, jolla sana tai laajempi syntaktinen konstruktio jätetään kesken. Tämän keinon valinnalla puhuja ei ilmaise vastaanottajalle, millaista korjausta hän on alkanut tehdä, ei välttämättä edes sitä, että tulossa on korjaus. Vasta katkoa seuraavasta puheesta selviää, että kyse on itsekorjauksesta, samoin kuin korjauksen tyyppi. Katkon jälkeen puhuja joko korvaa ilmauksen toisella tai hylkää kokonaan aloittamansa konstruktion. Katko on lähes ainoa korjauksen aloituskeino, kun puhuja lisää jotakin edellä sanomaansa.

EIKU ENNAKOIMASSA ILMAUKSEN KORVAAMISTA TOISELLA

Eiku toimii suomessa ehkäpä keskeisimpänä leksikaalisena itsekorjauksen aloittimena, sillä se ilmaisee yksiselitteisesti, että alkamassa on korjaus. *Eiku* koostuu kahdesta osasta, kieltosanasta ja partikkelista *ku(n)*. Prosodisesti *eiku* muodostaa yhden kokonaisuuden, ja sitä voikin pitää vakiintuneena sanamuotona. Lisäksi jälkiosalla *ku(n)* ei ole enää välttämättä läpinäkyvää suhdetta *ku(n)*-sanan temporaalisiin, kausaalisiin ja kontrastivisiin käyttöihin (näistä ks. Herlin 1998). Puhummekin tässä artikkelissa *eiku*-partikkelista.

Eiku-partikkeli aloittaa tyypillisesti sellaisen itsekorjauksen, jossa puhuja *korvaa* jonkin aiemmin sanomansa ilmauksen toisella. Kieltosana implikoi, että edeltävä sana tai laajempi puhejakso oli tavalla tai toisella väärä tai epäsopeva ja näin sellainen, jonka puhuja kieltää tai pyyhkii pois. Tämä tekee relevantiksi sopivamman ilmauksen sanomisen. Partikkelin jälkiosa *ku(n)* vahvistaa kieltosanan käyttöön liittyvää implikaatiota: se ennakoivaa selitystä. *Eiku*-partikkeli on itsessään riittävä korjausaloite, sillä sitä ennen puheessa ei tarvitse olla sanan kesken jättämistä, vaikka nämä kaksi keinoa esiintyvätkin aineistossamme usein yhdessä. Esimerkissä 6 puhuja on ehtinyt sanoa korvattavan ajanilmauksen *eilen* kokonaan ennen *eiku*-partikkelin tuottamista. (Huomattakoon, että tämän jälkeen puhuja tekee toisen, katkolla aloittamansa korjauksen *te- seittemäs*.)

▷

(6) [LPV/32a5:22]

Lääkäri: Alotetaan vaikka nyt näistä lukemista mitä tässä nyt sitte on ollu
=> (.) **eilen eikun tossa te- seittemäs päivä.**

Seuraavassa lääkärin vastaanotolta olevassa katkelmassa potilas (r. 7–8) korvaa *eiku*-partikkelilla aloittamassaan korjausjaksossa ikänsä.

(7) [LPV/38b1:4]

1 Lääkäri: .hhh J:oo. ky:::llä sinne pääsee ihan siis kuka [vain (että) [joo.]
2 Potilas: [Totta kai, [kyllähän mä]
3 sen
4 Lääkäri: Jo[o:. Juu:. \Joo:]
5 Potilas: [ti- tienny oon mutta (ku)/(j't'ki)] .hhh
6 Lääkäri: Joo:. [just.]
7 Potilas: [>Mä etä aatteli vaa] että **kahreksankymmentä: (0.2)**
8 **eiku seit(tek<) (.) yhreksävuotiaan** ihmisen ei tartte (0.4) s(h)a(h)ada
9 en[nää ho(h)itoo.]
10 Lääkäri: [£Onkohan siinä tullu] joku väärinkä(h)sitys n(h)ii,

Potilas on tullut lääkärin vastaanotolle kuulovaikeuksien vuoksi. Katkelmaa ennen hän on valittanut terveydenhoitajalta saamastaan kohtelusta: terveydenhoitajan mukaan korvalääkäriajat on varattu lapsille ja nuorille, ja hän on kehottanut potilasta kääntymään yksityislääkärin puoleen. Lääkärin rivin 1 vuoro on vastausta potilaan valitukseen. Rivien 7–9 vuorolla potilas jatkaa valitustaan raportoimalla mahdollisesti terveydenhoitajan kanssa käymänsä keskustelun aikaiset ajatuksensa. Hän kuvaa iän avulla potilasryhmän, jolta hoito on evätty, ja tässä sekventiaalisessa kontekstissa hänen voi ymmärtää puhuvan myös omasta tilanteestaan. Hän kuvaa ensin iän tasaluvulla *kahreksankymmentä*: mutta korvaa sen siten vuotta alhaisemmaksi, kertoen näin mahdollisesti tarkan ikänsä. Tässä esimerkissä *eiku* ei ole ensimmäinen merkki mahdollisesta korjauksen aloittamisesta, vaan potilas venyttää alkuperäisen kuvauksen *kahreksankymmentä*: viimeistä vokaalia ja pitää sitten 0,2 sekunnin tauon. Vasta tämän jälkeen hän tuottaa *eiku*-partikkelin.

Eiku-partikkeliä edeltää usein katko, joka toimii ensimmäisenä osoituksena siitä, että mahdollisesti on alkamassa itsekorjaus. Tällöin *eiku* eksplikoi, että tulossa on korjaus ja spesifioi sen korvaukseksi. Puhujat käyttävät [katko + *eiku*]-yhdistelmää aineistossamme erityisesti silloin, kun he ovat sekoittaneet keskenään kaksi sanaa. Seuraavassa sekoittuvat kaksi henkilönnimeä. Tässä tapauksessa, jossa sana jätetään kesken heti ensimmäisen tavun jälkeen ja kesken jätetty sana on ilmeisesti lempinimi, *eiku* saattaa olla tarpeen katkon lisäksi, jotta vastaanottajalle käy selväksi, mitä puhuja tekee.

(8) [SKK/Päänsärky.puh: 8]

1 Missu: *Joo h (.) sano terveisiä.h*
2 Kaaka: **.Joo**

- 3 (1.0)
 4 Missu: .hhhhhhhhhhh
 5 Kaaka: >khm< =Tuntuu niin elämä >välilki tylsältä ku,< (0.6)
 6 >Vik- e'ku< Hanneki oli >eile lähössä johonki< pīleisiin,h
 7 (0.4)
 8 Missu: £Oli vai?h .h hf=

Katkelmassa 9 lääkäri sekoittaa keskenään kaksi terveyskeskuksessa tehtävää tutkimusta:

(9) [LPV/27a1:1 – Yskä]

- 1 Lääkäri: >Minkäslainen< asia teillä, nyt on, ((L istuutuu))
 2 Potilas: No, m: tää yskä vaa kiusaa.= ((P istuutuu))
 3 Lääkäri: =Joo:.=
 4 Potilas: =Eikä meinaa loppua ei ollen[kaa.
 5 Lääkäri: [Nii:, ootteko te käyny nyt
 6 (.) niissä rönt- (.) eiku anteeks niissä#:# laboratoriokeissa
 7 uudestaa, vai ol[iks ne silloin vaa,]
 8 Potilas: [E:i ollu si[i[tä mitään [puhettakaa (sillo),
 9 Lääkäri: [.nfhh [Ju:st joo,

Yllä olevasta katkelmasta voi huomata, että korvaava ilmaus *niissä#:# laboratoriokeissa* esiintyy vasta *eiku*-aloitusta seuraavan anteeksipyynnön jälkeen ja siinä puhuja myös peruuttaa lausekkeen alkuun ja toistaa tarkenteen *niissä*. Itsekorjauksen aloituskeinoista nimenomaan *eiku* mahdollistaa sen, että korvaava aines ei seuraakaan välittömästi, koska partikkelilla korjaus on jo ennakoitu.

Edellisissä esimerkeissä *eiku*-partikkeliä seuraa spesifinen ja tarkkarajainen korvaus. Korvattavana on juuri edellä sanottu sana, ja useimmiten kyse näyttää olevan kahden toisilleen läheisen tarkoitteen tai asiointilan sekaantumisesta: kahden päivämäärän (6), henkilönimen (8) tai lääketieteellisen tutkimuksen (9) sekoittamisesta. Korvattava puheen osa voi sijaita eri osissa lausetta ja toimia erilaisissa lauseenjäsentehtävissä. Esimerkissä 6 korvataan lauseenloppuinen ajan adverbiaali, esimerkissä 8 alkuasemaisena subjektina oleva erisnimi ja esimerkissä 9 lauseenloppuinen paikanilmaus.

Juuri käsitellyissä tapauksissa (lukuun ottamatta esimerkkiä 9) puhuja tuotti korvauksen heti *eiku*-partikkelin jälkeen kontekstualisoimatta sitä toistolla. Joissakin tapauksissa korjauksen kohteen ymmärtäminen vaatii kuitenkin aiemman puheen toistamista, kuten seuraavassa esimerkissä. Siinä puhuja sekoittaa kaksi asiointilaa (r. 5); hän huomaa erehdyksensä pienellä viipeellä:

(10) [Kotus/Kampaamo Sydän-Häme1: 662]

- 1 Kampaaja: Mua nauratti aina mun isä kun, .hh ihmiset puhu lasten
 2 murrosiästä #ja;# (.) jaja (.) multiin tietysti aika vauhdikkaita sillai
 3 nii tota:, .mh isä ihmetteli että, .hh ((kolinaa)) että #mm# kun hh
 4 ihmiset puhu(i) niistä murkkuijistä nin se ihmetteli että mikä

▷

- 5 => ihimeen murrosikä että:, .hh meill on aina **peilit flennell- eiku**
 6 => **puukengät lennelly ja peilit hajoillu** et(h) mitäs se semmonen
 7 murrosikä(h)ä

Puhuja jättää kesken verbin perfektin muodon *lennelly* ja etenee sitten korvausta ennakoiivaan *eiku*-partikkeliin. Hän ei kuitenkaan tuota korvaavaa verbimuotoa vaan nominatiivimuotoisen NP:n *puukengät*, jonka jälkeen puhuja toistaa keskeyttämänsä verbin. Tämän jälkeen hän toistaa ennen korjausta sanomansa subjekti-NP:n *peilit*, joka saa nyt seurakseen perfektin muodon *hajoillu*. Korjaus asettaa asiointilat järjestykseen, jossa murrosikään liitetään ensin stereotyyppiin raivostumisen ilmaisukeinoihin kuuluva esineitten heittäminen.

Katkojen lailla *eiku*-partikkeliä voidaan käyttää aloittamaan korjaus, jolla puhuja *hylkää* rakentumassa olleen laajemman syntaktisen konstruktion kokonaan. Nämä korjaukset eroavat kuitenkin katkolla aloitetuista siinä, että niissä puhuja ei hylkää pelkästään aloittamaansa syntaktista konstruktioita vaan myös aloittamansa toiminnan, kuten seuraavassa esimerkissä.

(11) [Kotus/Kela Pohjois-Karjala 2b6: 2]

- 1 Virkailija: .mthh Onks teiltä nyt sieltä laitoksesta semmosta todistusta (1.0)
 2 siitä rintamaveteraanien kunnoutus,
 3 (2.2)
 4 Asiakas: Ei ole muuta (-) muuta todistusta.=
 5 Virkailija: => *Aihh* .mthh **ku siinä pītäs olla nyt**
 6 => (0.2) ((Virkailija kääntää rivakasti lomakkeen, lukee:))
 7 => **eiku hetkinen:.-onks se tässä,**
 8 (1.8) ((Virkailija katsoo lomaketta))
 9 Asiakas: Se ol laitoksen antama,

Katkelmassa Kelan virkailija on tutkimassa asiakkaan tuomaa matkakorvauslomaketta. Käy ilmi, että korvauksen saadakseen asiakkaalla pitäisi olla todistus kuntolaitoksesta, jossa hän on ollut, ja virkailija kysyykin asiakkaalta asiasta (r. 1–2). Asiakkaan annettua kielteisen vastauksen virkailija aloittaa lausuman (r. 5), joka on rakentumassa neuvoksi todistuksen välttämättömyydestä. Kohdassa, jossa seuraava odotuksenmukainen lausuman osa olisi NP, joka viittaa tarvittavaan todistukseen (eksistentiaalilauseen verbinjälkeinen NP), tai infiniittinen verbimuoto (esim. *merkittynä*), virkailija kääntää rivakasti lomakkeen ympäri (r. 6). Tämän jälkeen hän aloittaa *eiku*-partikkelilla korjauksen (r. 7). Aloitusta seuraa toiminnan pysäyttävä *hetkinen*, minkä jälkeen virkailija esittää kysymyksen. Tässä tapauksessa hän on saanut lomakkeesta tietoa, joka vaikuttaa puheen kulkuun ja vaatii aiemmin sanotun muokkaamista. *Eiku*-partikkelin aloittama korjaus johtaa koko edeltävän lausuman ja sillä tehtävän kielellisen teon hylkäämiseen: virkailija keskeyttää neuvomisen ja ryhtyy tutkimaan asiaa tarkemmin.

Eiku on siis tyypillinen keino aloittaa itsekorjaus, jossa puhuja kesken rakentumassa olevaa lausumaansa korvaa jotakin juuri sanomaansa mutta säilyttää puheen syntaktisen kokonaishahmon. Usein korvaus kohdistuu juuri ennen *eiku*-partikkeliä lausuttuun sanaan ja korvaus tehdään välittömästi *eiku*-aloituksen jälkeen, toistamatta mitään aiemmasta puheesta. Partikkeliä käytetään myös aloittamaan aiemman puheen syntaktisen hahmon

hylkääminen tapauksissa, joissa meneillään oleva toiminta hylätään. *Eiku*-aloitusten tehtävät liittyvät partikkeliin sisältyvän kieltosanan merkitykseen. *Eiku* on kielellinen keino, joka on leksikaalistunut nimenomaan korjaustoimintaan⁸.

TAI: AIEMMIN SANOTTU SÄILYY VAIHTOEHTONA

Kun *eiku*-partikkelin käyttö keskittyy nimenomaan korjauksiin, muilla itsekorjauksia aloitavilla partikkeleilla on muitakin, selvästi korjauksista irrallisia käyttöjä. Yksi tällaisista partikkeleista on *tai*. *Tai*-sanaa käytetään vaihtoehtoa ilmaisevana konjunktiona ja konnektiivina, eikä se välttämättä yksiselitteisesti aloitakaan itsekorjausta vaan tarvitsee tuekseen jonkin muunkin aloittimen (esim. sanan kesken jättämisen tai glottaaliklusiilin). Tässä se eroaa *eiku*-partikkelista, joka voi aloittaa korjauksen yksinkin.

Seuraavassa esimerkissä *tai*-sanana prosodia (sen päättyminen glottaaliklusiiliin, jota on merkitty [?]-symbolilla) saa kuulemaan sen itsekorjauksen aloittimeksi; korjauksen aloittamista implikoivat mahdollisesti myös edeltävän sanan loppuosan tuottaminen naristen (#-merkit) ja sanan lopettaminen glottaaliklusiiliin (*haastat#telua#*⁹).

(12) [LPV/32a5:1]

- 1 Lääkäri: Tääl on (-) ylimääräisiä vehkeitä sä oot vissiin
 2 kuul[lu että täs on?]
 3 Potilas: [JOO: .mt kyllä mä]ä kuulin ja (.) panin nimeni lap[puun.]
 4 Lääkäri: [Juu:,]
 5 => tämmöstä **haastat#telua#⁹ tai[?] (0.2) seurantaa** tehdään näistä
 6 lääkärinhhh ja potilaan välisistä asiois[ta.]
 7 Potilas: [Jo]o: Joo-o.=
 8 Lääkäri: =.mthhhh No nii? nyt sä oot (sit) ihan tämmösen työhön, hhhh työhön
 9 liittyvän asian takia elikkä tähän terveystarkistukseen #tulo#ssa että?=#

⁸ *Eiku*-partikkelin leksikaalistuminen puheen korjaamiseen näkyy myös siinä, että partikkelia käytetään vastauksissa verbikysymyksiin silloin, kun vastaaja korjaa kysymyksen ilmaiseman asiointilan (vrt. Airikka 2004). Seuraavassa esimerkissä Kelan asiakas antaa *eiku*-alkuisen vastauksen virkailijan kysymykseen; virkailija on selvittämässä asiakkaan matkareittiä kotoa työpaikalle.

[Kotus/Kela Sydän-Häme 3A5]

- Virkailija: --- elikkä (.) >asukko sää< Kurkiaisissa vai,
 Asiakas: J[oo].
 Virkailija: [Täs Kumpareella.
 Asiakas: *Kurk[kiainen,*]
 Virkailija: [Eliikkä] sää Kurkiaisista, ja missä se sun työpaikka on,
 Asiakas: Kurkiaisten kirkolla ja Kouvatsasta Kurkiainen.
 (1.2)
 Virkailija: => Käyk sä Kouvatsassa töissä.
 Asiakas: => **E:ikun; mä asun**<
 (0.7)
 Virkailija: Kouvatsassa.
 Asiakas: Nii.

▷

Katkelmassa lääkäri selittää potilaalle vastaanottotilanteen ylimääräisiä laitteita ja samalla varmistaa, että tämä on antanut luvan käynnin nauhoittamiseen. Riveillä 4–5 hän vielä kuvaa nauhoituksen tarkoitusta. Rivin 5 lausumanalkuista partitiivimuotoista NP:tä *tämmöstä haastattelua* seuraa glottaaliklusiiliin (merkitty [?]-symbolilla) päättyvä *tai*-sana. Lyhyen tauon jälkeen lääkäri jatkaa toisella partitiivimuotoisella NP:llä *seurantaa*, jolla hän korvaa aiemman NP:n edussanan *haastattelua*.

Kun *tai*-sanaa edeltää sanan kesken jättäminen, korjaus on selvästi aloitettu:

(13) [LPV/12A2 – Kuumetta]

- 1 Lääkäri: Risto-Matti *Kurkimäki*. käy istuu vaa.
- 2 Potilas: Mm,
- 3 (1.1)
- 4 Lääkäri: hhh No,h (.) mitäs murheita.hh
- 5 Potilas: => Ku mul on tota nin nin (0.7) oli kuumetta **viim- tai eilenillalla**
- 6 ni kolkytkaheksan ja kuu:s ja .hhh >s'tte< (0.2) mul on kurkku tää:ltä
- 7 tosi kipee. >ja sitte mul on semm'ne huo:no ja heikko ol#o koko ajaj ja#,
- 8 Lääkäri: Onks ollu koskaan an:giinaa.

Rivillä 5 potilas jättää kesken sanan ja etenee *tai*-partikkeliin, jonka jälkeen hän tuottaa ajanilmauksen, joka korvaa kesken jätetyn sanan.

Tai-partikkelilla aloitetussa itsekorjauksessa puhuja tyypillisesti korvaa jo sanomansa tai aloittamansa ilmauksen toisella. Korvaus kuitenkin poikkeaa *eiku*-partikkelin aloittamista korvauksista: juuri sanottu, korvattava ilmaus voi jäädä voimaan vaihtoehtona, jota ei hylätä kokonaan (esimerkki 12). *Tai*-sanana vaihtoehtomerkitys siis vaikuttaa siihen, kuinka korjaus tulkitaan.

Puhuja voi myös hylätä kokonaan ennen *tai*-partikkelia rakenteilla olleen syntaktisen konstruktion, kuten seuraavassa esimerkissä:

(14) [LPV/27B1 – Siitä verensokerista]

- 1 Lääkäri: >Ook sä käyny nyt< /kokeissa vai,
- 2 (0.4)
- 3 Potilas: #e# </En oo käyny,>
- 4 (.)
- 5 Lääkäri: >Et oo käyny.<
- 6 Potilas: => En oo käyny **puoleen< m#:# >tai melkein< vuosi on aikaa ku mä**
- 7 **=> oon käyny sokerikokeissa.**
- 8 Lääkäri: Joo., sulla on sitte todettuh hhhh eh (.) verensokeri koholla ollu,

Rivillä 6 kvanttori *puoleen* ennakoii illatiivissa olevaa edussanaa (esim. *vuoteen*). Sen sijaan potilas kuitenkin tuottaa ensin hakua implikoivan hakuäänteen (*m#:#*) ja sitten partikkelin *tai*, jota seuraa adverbi *melkein*. *Melkein* voisi korvata juuri sanotun sanan (esim. *puoleen vuoteen* → *melkein vuoteen*), tai se voisi toimia lisäyksenä (esim. *puoleen vuoteen* → *melkein puoleen vuoteen*). Sitä kuitenkin seuraa *vuosiki*, jonka sijamuoto (nominatiivi) ilmaisee puhujan vaihtaneen syntaktista konstruktiota. Korjaus muuttaa kuvausta edellisen sokerikokeen ajankohdasta niin, että ajankohdan tarkkarajaisuus vähenee ja kokeen etäisyys meneillään olevan vastaanoton tapahtuma-aikaan pitenee. Ajankohdan muutoksella potilaan voi kuulla implikoivan, että uusi koe saattaisi olla tarpeen.

Tai-sanana aloittamat syntaktisen rakenteen hylkäykset eroavat *eiku*-partikkelin aloittamista hylkäyksistä. Kun puhuja *eiku*-partikkelilla aloittaessaan hylkää sekä syntaktisen konstruktion että sen ilmaisevan toiminnan, *tai*-sanalla aloitetuissa tapauksissa toiminta säilyy samana, vaikka puhuja muokkaakin sen yksityiskohtia itsekorjauksen avulla: esimerkiksi katkelmassa 14 puhuja pysyy sokerikokeen ajankohdan kuvaamisessa. Tältä osin *tai*-aloitusta seuraavat itsekorjaukset ovat samanlaisia sanan kesken jättämisellä aloitettujen itsekorjausten kanssa, sillä myös niissä puhuja säilyttää hylätyn syntaktisen konstruktion aloittaman toiminnan (vrt. esimerkkiin 5 yllä).

SIIS: SANOTUN MUOKKAAMINEN SPESIFIOIMALLA JA SELITTÄMÄLLÄ

Myös *siis*-partikkeliä käytetään korjausjakson aloittimena. *Tai*-partikkelin lailla *siis* tarvitsee rinnalleen muunkin keinon (joko sanan kesken jättämisen tai toisen partikkelin), jotta vastaanottaja tietää korjauksen alkaneen. *Siis*-partikkeliä käytetään muissa konteksteissa päätelmän ja selityksen merkinä (PS s.v. *siis*), ja itsekorjauksen aloituskeinona se kantaa samanlaisia merkityksiä: se ilmaisee, että puhuja täsmentää tai selittää juuri sanoamaansa. Seuraavassa katkelmassa lääkäri on antamassa potilaalle ohjeita rasvojen käytöstä. Rivillä 4 hän jättää ensin sanan kesken (*o-*) ja lausuu sitten *siis*-partikkelin:

(15) [LPV/27B2 – Kolesteroliaasia]

- 1 Lääkäri: --- ja, katottas vaikka sitten .hh #ö:# (0.2) niin pyrit pitää sen djetin #e:#
2 edelleen semmosena et[#tä
3 Potilas: [Mm?
4 Lääkäri: => et sinne **rasvaa o- siis näitä .hh tämmösiä, (0.4) semmosia rasvoja**
5 => **päästä m- missä kolestrolia on**
6 elikkä kasvisrasvathan on,=et ni- niissä ei oo koleste[rolia ja .hh
7 Potilas: [Joo nin,
8 Lääkäri: niitä voi, voi käyttää,=.hh niinku öljyjä ja sitten niitä, ä- margariineja
9 njissä nyt, (0.2)

Riveillä 4–5 lääkäri korvaa objekti-NP:n *rasvaa* kompleksisemmalla NP:llä. NP:n edus-sanana on sama lekseemi kuin edellä, mutta nyt monikollisena (*rasvoja*), ja NP sisältää sekä pronominaalisia tarkenteita että relatiivilauseen. Korjauksella lääkäri täsmentää ohjettaan ja näin varmistaa, että potilas ymmärtää ohjeen oikein: vain tietynlaiset rasvat ovat haitallisia kolesterolin kannalta, eivät kaikki rasvat.

ALOITUSKEINOJEN YHDISTELMÄT

Edeltävien esimerkkien käsittelyssä on jo käynyt ilmi, että puhujat käyttävät usein samanaikaisesti useaa keinoa osoittamaan itsekorjaus alkaneeksi. Eri keinojen järjestyksessä esiintyvä aineistossamme seuraavanlaista säännönmukaisuutta:

▷

- 1) Sanan kesken jättäminen edeltää leksikaalisia keinoja.
- 2) Jos leksikaalisia keinoja on useita, *siis* on niistä aina viimeinen (*tai siis, eiku siis, tai eiku siis*).
- 3) *Tai* esiintyy ennen *eiku*-partikkelia (*tai eiku*).

Seuraavassa esimerkissä puhuja aloittaa korjauksen jättämällä sanan kesken ja käyttämällä partikkeliketjua *tai siis*. Kake ja Veke ovat aiemmin käyneet samalla karatetunnilla ja puhuvat nyt tuntien vetäjistä.

(16) [SKK/Ukko.puh: 4]

- 1 Kake: Sekö niitä ve#tää ny[t#.
- 2 Veke: [No< joo se veti ainaki per:jantait m't tota mä en tiedä
- 3 kuka vetää maanantait.
- 4 Kake: Aha:.=.hh [<Joo:.,h>]
- 5 Veke: => [Ku mä en oo ollu kumpa]nakaa maanantai- >tai siis< (.) m
- 6 => m kummallakaan viikol [ku mä oon ollu ni] [maanantaina,]
- 7 Kake: [>.hhh<] [>Joo:.<=/Lähtisit] sä
- 8 huomenna.h

Rivillä 5 Veke alkaa selittää rivien 2–3 vastauksessa ilmaisemaansa osittaista tietämättömyyttään tuntien vetäjästä kertomalla, ettei ole ollut kyseisillä tunneilla. Hän keskeyttää viikonpäivää ilmaisevan sanan juuri ennen sen ennakoitua sijapäätettä (*maanantai*-). Tämän jälkeen hän lausuu nopeasti tarkennusta ja selitystä implikoivan partikkeliketjun *tai siis*. Mikrotauon ja epäröintiänteiden jälkeen hän tuottaa ilmauksen, joka korvaa rakenteilla olleen lausuman ajanilmauksen. Korjauksellaan Veke täsmentää, että on ollut tunneilla mutta ei kyseisenä viikonpäivänä.

Esimerkissä 17 puhuja käyttää sanan kesken jättämisen lisäksi partikkeliketjua *eiku siis*. Asiakas on tuonut matkakorvaushakemuksen Kelaan, ja hän on käymässä sitä läpi virkailijan kanssa.

(17) [Kotus/Kela Sydän-Häme, T114: 8]

- 1 Asiakas: Matkaa on kakstoista kilometriä.
- 2 Virkailija: *Kakstoista kilometriä joo;*=ja nää o henkilöautolla
- 3 kulje[tettu] *sitte.=>eiku< tonnep piti laittaa kaks ja
- 4 Asiakas: [Niin_o.]
- 5 Virkailija: => tonnep piti laittaa kakstoista ja* se on yhdensuun- eiku siis
- 6 => he- juu yhdensuuntanen vä- se väli on kakstoista >kilometrii<.=
- 7 Asiakas: =Ni.=
- 8 Virkailija: =.Joo,=
- 9 Asiakas: =Se väli on kakstoista [kilometr]iä.
- 10 Virkailija: [Joo-o.]
- 11 (0.8)
- 12 Asiakas: Edestakasi kaksikymmentä, (.) neljä.

Riviltä 2 alkaen virkailija käy läpi lomakkeesta asiakkaan antamia tietoja. Rivillä 3 hän ryhtyy *eiku*-alkuisella lausumalla korjaamaan matkakilometrien merkintää lomakkeeseen ja siirtyy sitten toteamaan matkan tyypin. Hän kuitenkin keskeyttää matkan tyyppiä ku-

vaavan adjektiivin (*yhdensuun-*). Tämän jälkeen hän sanoo partikkeliketjun *eiku siis*, jossa *eiku* implikoi kesken jätetyn sanan korvaamista toisella ja *siis* kommentoi korjausprosessia implikoiden, että virkailija itsestään selvästi tietää oikean muotoilun tai hänen pitäisi se tietää. Tässä *siis*-partikkeli tuo *eiku*-partikkelin kanssa esiintyessään korjaukseen selaista modaalista merkitystä (asian itsestään selvyttä), jota sen käytössä korjauksen aloittimena ilman toista partikkelia ei tavallisesti ole.

ITSEKORJAUSTEN VUOROVAIKUTUSTEHTÄVÄT

Olemme edellä esitelleet keinoja, joilla aineistomme puhujat aloittavat itsekorjauksen kesken meneillään olevaa lausumaansa. Kiinnitimme huomiota siihen, millaisen muutoksen korjaus puheeseen aiheuttaa: korvaako puhuja juuri sanomansa ilmauksen toisella, lisääkö hän lausumaansa jotakin vai hylkääkö hän laajemman rakenteilla olleen syntaktisen konstruktion.

Itsekorjauksia voi tarkastella myös siltä kannalta, millaisia vuorovaikutustehtäviä niillä on — mikä on korjauksen tehtävä meneillään olevassa kahden- tai monenkeskisessä vuorovaikutustapahtumassa. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että puheen korjaaminen tarjoaa vuorovaikutuksen osanottajille resurssin, joilla he voivat tilanteisesti sovittaa puheensa vastaanottajan ja käsiteltävän asian mukaan. Esimerkiksi puhuessaan itsestään puhujat saattavat käyttää itsekorjauksia identiteetin ilmaisemisen resurssina (ks. esim. Arminen 1994: 97–124). Korjausten avulla voi myös tunnustella ja hakea vastaanottajan reaktiota puheeseen ja rakentaa ryhmän yhteistä toimintaa (esim. C. Goodwin 1981: 140–144; Keating 1993; Rönkä 2000; Lilja 2001).

Aineistomme itsekorjaukset voi asettaa karkeasti jatkumolle niin, että jatkumon toiseen päähän sijoittuvat affektiltaan neutraalit, »viattomat» korjaukset. Näihin kuuluvat fonologiset ja muut lipsahdukset, jolloin puhuja tuottaa esimerkiksi kielenvastaisen äänneyhdistelmän tai sekoittaa kaksi samaan kategoriaan kuuluvaa lekseemiä. Jatkumolla seuraavaksi sijoittuvat tapaukset, joissa puhuja käyttää itsekorjausta muotoillakseen sanomaansa vastaanottajalle ymmärrettävämmäksi. Jatkumon toisessa päässä ovat sitten itsekorjaukset, joihin liittyy affektiivisuutta: korjauksella puhuja voi muotoilla erimielisyyttä aiheuttavaa tai aiheuttanutta puheenaihetta tai muuten arkaluonteista asiaa.

Esimerkit 18–20 sisältävät erilaisia puheen lipsahduksia. Seuraavassa, fonologisen lipsahduksen sisältävässä esimerkissä puhuja sisällyttää yhdysadjektiivin jälkiosan ensi tavuun ylimääräisen nasaalin, keskeyttää sanan seuraavan tavun lopussa ja tuottaa sen jälkeen koko jälkiosan uudelleen ilman ylimääräistä nasaalia.

(18) [SKK/Juhannus.puh: 2]

- 1 Ville: Moi[:?]
- 2 Juha: [.hh Joo Sa^lomaa tässä.=ai teil on just joku (.) juo- ö
- 3 => **q**usseenlan- seelantilainen v^lieras [siinä.
- 4 Ville: [J:oo:.

Esimerkissä 19 puhuja puolestaan korvaa aloittamansa ajanilmauksen toisella:

▷

(19) [SKK/Muurari.puh: 6]

- 1 Tuula: Joo:. .hhhh että täytyy tuota hhh e siitä nyt puhuu sit ja vie-
2 >kys/syy sieltä Kuhmon Sähköstäki ny[t< *sitten kuhan] (.) huomenna
3 Martta: [Nii:,
4 Tuula: voima* (.) eiku enhäm mä huomenna oo täällä*päi*.=
5 Martta: => =Nii millon: sä lähet **tän- huomenoamuna.**=
6 Tuula: =/Huomenaamalla lähen se~~ittem~~ältä, jo,h

Seuraavassa esimerkissä puhuja korvaa aloittamansa liittomuodon pääverbin kompleksisemmalla (*jät-* 'jättänyt' → *käskeny jättää*) ja muuttaa näin kuvaamaansa asiaintilaa ja sen toimijasuhteita. Asiakas on soittanut kanttorin kehotuksesta seurakunnan toimistoon ilmoittaakseen halukkuutensa majoittaa seurakunnan vieraita.

(20) [SKK/Kaupunkiseurakunta.puh: 1]

- 1 Asiakas: Et onks: ö sulla siinä l- semmonen lista vai,=
2 Virkailija: => Mulla ei kyllä ole mitään tietoa tämmösestä.<
3 (1.0)
4 Asiakas: Jaa:. No v ö (0.8) .mhh
5 Virkailija: => Että ei m:ut jos hän on **jät- käskeny jättää** jonkun öh .hh tähän
6 sellasen tiedon niin tuota (0.5) kyllähän mä voin laittaa tuonne
7 paperille. - - -

Edeltävissä esimerkeissä korjaus kohdistuu lipsahdukseksi ymmärrettävään puheen osaan: ääntämykseen (18), lekseimin valintaan (19) sekä syntaktiseen konstruktion ja sen ilmaisemiin merkityssuhteisiin (20). Aloittamalla korjausjakson ja korvaamalla aiempaa puhettaan puhujat käsittelevät juuri sanomaansa tavalla tai toisella virheellisenä ja korjausta vaativana. Kaikissa tapauksissa korjauksen aloittaa sanan kesken jättäminen ja puhuja etenee korvaukseen välittömästi: esimerkissä 18 puhuja tuottaa vain yhdysadjektiivin korjausta vaativan jälkiosan eikä enää adjektiivin alkuosaa, esimerkissä 20 pääverbin eikä enää liittomuodon apuverbiä *on*.

Esimerkeissä 21–22 kyse on puolestaan tapauksista, joissa puhuja itsekorjauksen avulla täsmentää tai selventää sanomaansa vastaanottajalle ymmärrettävämmäksi. Tällaisia tapauksia esiintyy erityisesti aineistomme asiointitilanteissa, kun ammattilainen selittää jotakin asiaa tai antaa neuvoja (ks. myös esimerkkiä 15). Seuraavassa katkelmassa Kelan virkailija neuvoo asiakasta asumistukiasiaassa. Meneillään on asiakkaan uuden asumisjärjestelyn tarkistaminen saunan osalta.

(21) [Kotus/Kela Pohjois-Karjala, 2a1: 25]

- 1 Virkailija: Et sulla ois niinku saonan käyttöoikeus sitte[n,
2 Asiakas: [Nii-i, et (.)
3 käättöoikeu[s miten se sitte menneekään,]
4 Virkailija: => [Nii-i,=varmaan senkii voi **sii]nä r- #ä#**
5 => **vuokrasopimuksessa** rajata et se ei oo niinku siun,
6 (0.3)
7 Asiakas: neliöissä,=[et on käyttöoikeus,]
8 Virkailija: [neliöissä mutta sulla] on vaan niinku käyttöoikeus
9 sit siihen.=

Rivillä 4 virkailija alkaa neuvoa asiakasta siinä, kuinka asian voi muotoilla. Hän keskeyttää sanan sen ensimmäisen äänteen jälkeen (*r-*); edeltävän puheen perusteella aloitettu sana on todennäköisimmin joko verbi tai NP:n edussana. Hakuäänteen #ä# jälkeen asiakas lausuu ensin paikallissijaisen substantiivin ja sitten verbin *rajata*. Tässä vaiheessa on selvää, että virkailija on selventänyt pronominaalisen NP:n *siinä* viittaussuhdetta korvaamalla sen leksikaalisella NP:llä *vuokrasopimuksessa*. Korvauksella virkailija täsmentää, missä asiakirjassa saunasta on mainittava.

Selvennyksen voi tehdä myös lisäämällä jo sanottuun jotakin, kuten seuraavassa katkelmassa:

(22) [Kotus/Kela Pohjois-Karjala 1a9:6]

- 1 Asiakas: .lh (Ku niitä) apteekkikuittiakkaan ei o tullu säilytetty [sillä tava]lla
 2 Virkailija: [Nii-i,]
 3 Asiakas: k#un niitä *ei aena tarvi#ta*.
 4 Virkailija: Kyllä se oikeestaan aena sen vuoden verran (1.0) ois hyvä pit(h)ää
 5 t(h)alles.sa,
 6 (0.7)
 7 Virkailija: Ihan siltä varalta että jos tullee näitä lisäk#orvauksia,=ja sit jos se
 8 => ylittyy se om- vuosiomavastuukkii nii siihenkii t#arvitaan sitte# ne
 9 (1.7) kuitit?,

Rivillä 7 virkailija perustelee antamaansa neuvoa kertomalla kahdesta tapauksesta, joita varten lääkekuitteja on tarpeen säilyttää. Vuoron jälkimmäinen, rivillä 7 alkava *ja sit* -alkuinen lausuma sisältää eteenpäin lohkeavan NP:n, jonka tarkoitteen virkailija merkitsee asiakkaan tunnistettavaksi (tarkenne *se*). Hän kuitenkin keskeyttää NP:n edussanan sen kahden ensimmäisen äänteen jälkeen. Tätä seuraa nominatiivimuotoinen yhdyssana, jonka jälkiosa on kuultavissa sanaksi, jonka virkailija juuri keskeytti. Korjauksella virkailija lisää NP:n edussanaan määräiteosan *vuosi*, jolla hän täsmentää, millaisesta omavastuusta hän on puhumassa.

Esimerkeissä 23–26 itsekorjaus toimii keinona käsitellä affektista toimintaa. Näissä tapauksissa puhuja muotoilee uudelleen lausumansa implikaatioita ja näin esimerkiksi hälventää sen mahdollista arkaluonteisuutta. Seuraavassa esimerkissä Kelan virkailija muuttaa kysymystyyppin verbikysymyksestä hakukysymykseksi (r. 11). Asiakas on tullut muuttamaan asumistukitietojaan kesätöihin menon vuoksi. Asiaa käsiteltäessä on käynyt ilmi, että asiakkaan avopuoliso on muuttanut pois, mutta asiakas ei ole huomannut ilmoittaa asiasta Kelaan. Katkelman alussa puhutaan siitä, että tulojen muuttuessa asumistukea on tarkistettava.

(23) [Kotus/Kela Sydän-Häme, 1b2:6]

- 1 Virkailija: --- et sit jos tulee semmone pysyvämpi työsuhde ni .h sit jos ne
 2 tähän päätökseen merkityt kuukausitulot vähintään sillä
 3 kahdellatuhannella markalla muuttuu ni, .hhh sitte se pitäs,
 4 (0.8) ((Virkailija naputtelee tietokonetta))
 5 Virkailija: tehdä niinku semmone [välitarkistus.]
 6 Asiakas: [/Juu juu.]
 7 (0.3) ((Virkailija naputtelee tietokonetta))

▷

- 8 Virkailija: Mut katotaas onko tuolla nyt sitten,
 9 (1.0) ((Virkailija naputtelee tietokonetta))
 10 Virkailija: No täällä näkyy nyv vielä tämä (0.4) Virtanen Sanna Kaisa
 11 => tässä samassa osoitteessa. **tie- mïssäs hän nys sitte asuu,**
 12 Asiakas: Se on tuola, (0.2) >kylällä<. mä en tiä sitä osotetta mikä,

Rivillä 10 virkailija kertoo, millaisia tietoja asiakkaasta Kelan tietojärjestelmässä on: asiakkaan asunnossa asuu myös toinen henkilö. Ilmoituksen jälkeen virkailija aloittaa uuden lausuman, mutta keskeyttää sen heti ensimmäisen sanan alussa. Tämän jälkeen hän kysyy poismuuttaneen avopuolison osoitetta hakukysymyksen avulla. Kesken jätetty lausuma (*tie-*) oli mahdollisesti rakentumassa verbikysymykseksi (*tiedätkö missä...*). Vaihdamalla kysymystyyppiä virkailija muuttaa kysymyksen presuppositioita: kun verbikysymys käsittelee asiakkaan tietoa entisen puolisonsa asuinpaikasta epävarmana, hakukysymys presupponoi, että asiakas tietää tämän asuinpaikan. Korjauksella virkailija hälventää niitä mahdollisia implikaatioita, joita verbikysymys saattaa synnyttää esimerkiksi eron luonteesta ja sen seurauksista.

Sanotun arkaluonteisuutta hälventävä itsekorjaus sijoittuu seuraavassa katkelmassa referointiin. Anna ja Elli ovat opiskelutovereita, ja Anna on soittanut koulusta poissa olleelle Ellille kertoakseen, mitä heidän yhteinen opiskelutoverinsa Jenni oli sanonut Annalle Ellistä. Rivillä 5, vastauksena Ellin kysymykseen, Anna alkaa referoida Jennin repleikkiä.

(24) [SKK/Ongelma.puh: 3]

- 1 Elli: /Eiku toi Jennin reaktio oli kyl aika jees. ((yskii)) köh [köh]
 2 Anna: [Mhh.]
 3 Elli: Vo:u. #mitä.# n' o sit ilmeisesti puhunu must jotai.
 4 (0.8)
 5 Anna: #No:# >Jenni vaa sano et< @hän on ymmärtäny näin että ilmeisesti
 6 => Ellillä ja Samilla oli **vähä#:#n@ .hh eiku miten se oli @hiukan**
 7 lämpimämmät välit kuin mitä normaalisti niiku työntekijällä ja
 8 opiskelijalla on#@ [((niiskaisee:)).nss]
 9 Elli: [Mität:h.]
 10 Anna: Mut mie en sit kommentoinu siihe mitenkää. mth
 11 Elli: £Mistä Jenni sit tuntee sen.

Rivillä 6 Anna tuottaa astemäärirteen (*vähän*), jonka voi kuulla aloittavan referoinnin ytimen ilmaisevan NP:n. Sanan jälkimmäinen vokaali on sanottu venytetysti, sitä seuraa sisäänhengitys (*.hh*) ja sitten *eiku*-partikkeli, joka implikoi aiemmin sanotun korvaamista toisella. Anna kuitenkin etenee partikkelista sanottavan hakemista muistista ilmaisevaan kysymyslauseeseen. Tämän jälkeen hän korvaa astemäärirteen toisella (*hiukan*). Korvattu määräite ja sitä seuraava puhe on sanottu ääntä muuntaen, imitaationa (merkitty @-merkein), mikä tähdentää referoinnin autenttisuutta. Näin Anna korostaa vastaanottajana toimivaa Elliä koskevan arkaluonteisen väitteen olevan toiselta (Jenniltä) kuultu. Huomattakoon, että korjauksen aloittimen (*eiku*) ja sitä seuraavan hakemista ilmaisevan lauseen ajaksi Anna siirtyy pois imitoinnista.

Edellisessä esimerkissä puhuja aloitti itsekorjauksen juuri ennen arkaluonteisen lausuman ydinkohtaa. Itsekorjaus esiintyykin usein juuri tällaisissa kohdissa. Seuraavassa

katkelmassa korjaus toimii keinona rakentaa omaa positiota erimielisyystilanteessa. Pekka ja Reijo ovat lähdössä ystävineen viikonlopuksi eräretkelle. Puhelun aikana on ilmennyt, että muut olisivat valmiita lähtöön alkuiltapäivästä, mutta Pekan työpäivä on pitempi, mikä on ongelma. Puhelussa ollaan siirtymässä jo lopetukseen, mutta Reijo koettaa vielä taivutella Pekkaa aikaisempaan lähtöön (r. 5–6), ja tämä johtaa jatkokeskusteluun lähtöajasta. Rivin 13 vuoro sisältää itsekorjauksen, jonka avulla Reijo keskeyttää aloittamansa lauseen ja korvaa sen toisella konstruktiolla:

(25) [SKK/Haukotus.puh: 10–11]

- 1 Reijo: JOO: /no ei täs mitää. mä tota (.) mä voin soitella sulle duuniin
 2 [jossain vaiheessa] ni [tota]
 3 Pekka: [.mt Soittele] ihmeessä.=
 4 =(Ni[i kato]]
 5 Reijo: [Jos sull on vaa mah]dollisuus ni yritetään lähtee aikasemmi, .hh se
 6 on nimittäin siin käy just silleen että jos (.) sä puol neljä pääset töistä.
 7 (0.3)
 8 Pekka: .mnn Mitäs sinne ajaa sinne Sij:kalaan täst menee (jo) tunti va[i,
 9 Reijo: [kkeh
 10 Semmonen rei:lu tunti.=
 11 Pekka: =#nJoo:#. (1.0)
 12
 13 Reijo: => **Se on? (0.9) kuudelta rupee just hämärtää nytte.**
 14 Pekka: No mä tein tossa eilen: noita moottorisahahommii tos pihalla ni mä (.)
 15 => .hh mä tein liki sei:ttämää ast- eiku puol kaheksaa asti.
 16 Reijo: Mut sillo oli pimeetä jo,
 17 Pekka: #No#< kerran sahasin naulaan. .hh[h
 18 Reijo: [Mi/tä,h
 19 Pekka: Kerran nap:pas naula kiinni.h
 20 Reijo: *Nii:.* sull oli tietysti otsalamppu tai joku,
 21 Pekka: .mt Ei:ku käsikopelolla. .hhh
 22 Reijo: Mut kyl se on< mä eilen oikein katoinkin katos ku mä tiedän pannaan
 23 kuudelt myymälä kiinni ni,
 24 Pekka: ((haukotellen:)) Joo:;
 25 Reijo: ((yskäisee kahdesti)) Mä kannoin niitä mth uretaaneja sinne (1.0)
 26 autoon, (0.7) ni [(siinä)]
 27 Pekka: [Mikä] koko se oli.

Reijon rivin 13 vuoro sijaitsee kohdassa, jossa keskustelu on pysähtynyt. Riveillä 9–10 Reijo vastaa Pekan kysymykseen ajomatkan kestosta korjaamalla kysymyksen oletusta ja implikoimalla, että varhaisempi lähtö matkalle on tarpeen. Pekka (r. 11) vastaanottaa vastauksen dialogipartikkelilla *joo*, jolla hän rekisteröi vastauksen riittäväksi. Hän ei kuitenkaan jatka vuoroaan ja siirtää näin vuoron Reijolle. Seuraa sekunnin tauko: Reijon näkökulmasta Pekan vastaus on riittämätön. Hiljaisuuden rikkoo Reijo rivin 13 vuorolaan. Vuoro alkaa pronominisubjektilla *se* ja finiittisellä *on*-verbimuodolla. Reijo kuitenkin jättää lauseen kesken ja tuottaa lähes sekunnin tauon jälkeen uuden lauseen *kuudelta rupee just hämärtää nytte*. Tällä lauseella Reijon voi kuulla edelleen vahvistavan argumenttiaan aikaisen lähdön puolesta ja taivuttelevan Pekkaa. Tässä sekventiaalisessa paikassa lause implikoi, että myöhäisestä lähdöstä seuraa vaikeuksia illan pimenemisen vuoksi, ja näin se myös tarjoaa selityksen aikaisemmalle lähdölle, johon Reijo on pitkin puhelua yrittänyt Pekkaa taivutella. Pekka vastaa vuoroon kiistämällä Reijon antaman

▷

perusteen, ja tämäkin vuoro sisältää itsekorjauksen, jolla Pekka vahvistaa kantaansa (tästä katkelman kohdasta tarkemmin, ks. Sorjonen 1997: 114–116).

Puhuja voi itsekorjauksella myös vaihtaa keskustelun moodia. Seuraavassa puhuja siirtyy rivin 4 itsekorjauksella vastaanottajan vuoron vahvistamisesta tämän kiusoitteeluun:

(26) [SKK/ Läski.puh: 15]

- 1 Veke: et< >se vois olla iha hauskaa et< (.) sit ois pal[jo safkaa]
2 Kake: [>Kyl se<]
3 Veke: #niin[ku ja .hhh] [et ettei se<]
4 Kake: [Joo: totta ihm- no] [@niin siinä vanha] pulla saatana
5 selittä[ä .hhh] [kyl mä tjiän miten hau]skaa sust on k(h)u on
6 Veke: [£ettei ois (.)] [pelkkää juomista.£]
7 Kake: p(h)aljo ruo[kaa.
8 Veke: [.hh Ei mut #tää on muute iha hirvee tilanne mulla#,

Veke on soittanut Kakelle kutsuakseen tämän tupaantuliaisiinsa. Juuri ennen katkelman alkua Veke on kertonut juhlan toimivan nyyttikestiperiaatteella niin, että vieraiden toivotaan tuovan mukanaan jotakin syötävää. Riviltä 1 alkavalla lausumallaan hän perustelee toivomustaan. Rivillä 4 Kake aloittaa päällekkäispuhuntana samanmielisyyden ilmauksen. Hän kuitenkin keskeyttää sanan, joka olisi käsitelty Veken esittämää perustetta itsestään selvyytensä (*ihm-* → *ihmeessä*), ja siirtyy *no niin* -partikkeliketjun jälkeen yksikön 3. persoonan lauseeseen, jolla kiusoittelee Vekeä implikoimalla tämän olevan syöpö. Kiusoitteleva johtaa Veken aloittamaan (r. 8) mutta vakavassa moodissa käytyyn keskusteluun kummankin osanottajan painosta ja painonhallinnan yrityksistä.

LOPUKSI

Olemme siis havainneet, että tämän tutkimuksen aineiston puhujat käyttävät sekä eileksikaalisia keinoja (esimerkiksi sanan tai lausuman kesken jättäminen, katko) että leksikaalisia keinoja (partikkelit ja niiden yhdistelmät) aloittaakseen itsekorjauksen. Eri keinojen välillä on monikerroksista työnjakoa. Katko eroaa leksikaalisista keinoista siinä, että se jättää spesifioimatta, millainen korjaus on tulossa. Leksikaaliset aloituskeinot puolestaan implikoivat korjauksen tyyppiä. Keskenään ne kuitenkin toimivat eri tavoin: *eiku*-partikkeli on nimenomaan korjauksiin leksikaalistunut aloituskeino, kun taas *tai* ja *siis* tarvitsevat tuekseen jonkin muun aloituskeinin.

Erityisesti katkoa ja *eiku*-partikkeliä käytetään aloittamaan jo sanotun korvaaminen, mutta katkon kohdalla tämä käy selväksi vasta, kun sitä seuraava puhe on tuotettu, sillä katko itsessään ei vielä ennakoivasti korvausta. Yleensä puhuja siirtyy kummankin aloitustavan jälkeen välittömästi korvaukseen. *Eiku*-partikkelin selvän korjausimplikaation vuoksi sillä aloitettu korvaus sallii kuitenkin erilaisen väliin tulevan aineksen (esimerkiksi anteeksipyyntö) ennen korvausta. Myös *tai*-partikkeliä käytetään jo sanotun korvaukseen. Tällöin korvattu ilmaus saattaa kuitenkin säilyä jonkinlaisena vaihtoehtona korvaavalle ilmaukselle. Vaihtoehtoisuus on *tai*-sanon keskeinen merkitys konjunktiona, ja tämä merkitys sävyttää myös sen korjauskäyttöä. *Siis*-partikkelikin voi aloittaa syntaktisen korvauksen, mutta tällöin korjattava ilmaus säilyy siinä mielessä puheessa, että uusi ilmaus täs-

mentää ja selittää sitä (*rasvaa* → *semmosia rasvoja missä kolestrolia on*, esimerkki 15). Korjattavaa ilmausta ei siis »pyyhitä pois» samalla tavalla kuin katkolla ja *eiku*-partikkelilla tehtävissä korvauksissa (*sano-* → *kutsuu* esimerkki 1).

Kun sanotun korvaamiseen käytetään kaikkia tarkastelemiamme aloituskeinoja, jonkin aineksen lisäämiseen johtava korjaus aloitetaan aineistossamme lähes yksinomaisesti sanan kesken jättämisellä. Lisäykset rakentuvat syntaktisesti toisin kuin korvaukset: puhujan täytyy katkon jälkeen kierrättää kesken jättämänsä sana toistamalla se, jotta lisäys käy ymmärrettäväksi vastaanottajalle.

Aineistossamme puhujat myös hylkäävät meneillään olevan lausuman kokonaan. Tällaisen itsekorjauksen aloittamisen keinot ovat erityisesti katko ja *eiku*, harvemmin myös *tai*. *Siis*-partikkelia tähän tehtävään sen sijaan ei käytetä, mikä johtuu sanan täsmäntäväs-
tä merkityksestä. *Eiku*-partikkelilla aloitettava hylkäys eroaa katkon ja *tai*-partikkelin aloittamasta hylkäyksestä siinä, että myös lausumalla tehtävä teko, esimerkiksi neuvominen, hylätään kokonaan, kun taas katkon ja *tai*-sanana aloittamien hylkäysten yhteydessä uusi lausuma säilyttää meneillään olleen toiminnan.

Analyysimme osoittavat myös, että itsekorjauksen eri aloituskeinoja usein yhdistetään ja että tällöin keinoja käytetään tietyssä järjestyksessä. Katko edeltää aina leksikaalisia keinoja. Useampaa leksikaalista keinoa käytettäessä *tai* edeltää *eiku*-partikkelia, sillä *eiku* hylkää edeltävän, korjattavan ilmauksen eikä sen jälkeen ole enää tilaa vaihtoehdoille. Selittävän merkityksensä vuoksi *siis*-partikkelia taas käytetään muiden leksikaalisten aloituskeinojen jälkeen.

Aineistomme perusteella suomessa *siis* käytetään sekä ei-leksikaalisia että useita leksikaalisia keinoja itsekorjausten aloittamiseen. Suomenkieliset itsekorjaukset eroavat tässä esimerkiksi englannin itsekorjausten rakentumisen perustyyppistä, jossa korjauksen aloittaminen merkitään prosodisesti katkolla (Schegloff, Jefferson ja Sacks 1977: 376; Jaspersen 1998: 101). Englannissa leksikaalisia keinoja, kuten *I mean*, käytetään vain kokonaisten syntaktisten konstruktoiden (ja kokonaisten vuoron rakenneyksiköiden) hylkäämiseen (Jaspersen mp.), kun taas suomessa *eiku* ja muut leksikaaliset keinot aloittavat myös yksittäisiin sanoihin ja äänneisiin kohdistuvia korjauksia. Olemme tässä artikkelissa analysoineet itsekorjausten aloituskeinoja ja niiden suhdetta siihen, kuinka puhuja muokkaa jo sanottua. Korjausten syntaktisen rakentumisen tarkempi analyysi ja itsekorjausten foneettinen analyysi jäävät tämän artikkelin ulkopuolelle. Niistä, samoin aloituskeinojen kieltenvälisistä eroista, tarvitaankin jatkotutkimuksia.

Olemme edellä kiinnittäneet huomiota siihen, että suomessa on leksikaalistunut keino, *eiku*-partikkeli, jota käytetään vain korjauksen aloittamiseen. Leksikaalistuminen näkyy muun muassa siinä, että partikkeli ei tarvitse välttämättä tuekseen prosodista aloitusmerkkiä (katkoa). Korjaustehtävään näin selvästi leksikaalistunutta keinoa emme ole tavanneet muita kieliä koskevassa tutkimuksessa. *Eiku*-partikkelin leksikaalistumisprosessi ja sen eri käytöt nykysuomessa ansaitisivatkin oman erillistutkimuksensa.

Artikkelissa olemme ottaneet esiin myös itsekorjausten vuorovaikutustehtäviä. Olemme hahmotelleet vuorovaikutustehtävien karkeaa jatkumoa, jonka toisen päähän sijoittuvat puhelipsahdusten välittömät korvaukset ja toiseen sen hakeminen, mitä on »sopivaa» sanoa juuri tälle vastaanottajalle tässä tilanteessa. Jatkumon keskivaiheille asettuvat tapaukset, joissa korjauksen avulla muun muassa täsmennetään puhetta vastaanottajan ymmärrysvaikeuksien ennalta ehkäisemiseksi (esim. lääkärin antamat ohjeet). Itsekorjauk-

set ovat vuorovaikutuksen aina käytettävissä oleva resurssi, ja niitä esiintyy kaikenlaisissa puhetilanteissa, muodollisimmista asiointitilanteista arkisiin rupatteluihin. Havaintojemme perusteella itsekorjauksia esiintyy paljon esimerkiksi ammattilaisten institutionaalisten tehtävien kannalta keskeisissä puheenvuoroissa (lääkärin ohjeet potilaalle, Kelan virkailijan neuvot ja kyselyt jne.), joissa ammattilainen korjauksen avulla täsmentää saannattavaansa asiakkaalle ymmärrettävämmäksi. Itsekorjaukset kasaantuvat aineistossamme myös affektisiin vuorovaikutuksen kohtiin ja sellaisiin kielellisiin toimintoihin, joilla puretaan asioiden arkaluonteisuutta tai neuvotellaan keskustelijoiden välistä erimielisyyttä. Itsekorjauksen tilanteesta ja erilaisiin kielellisiin toimintoihin liittyvästä vaihtelusta tarvitaan lisätutkimusta.

LITTEROINTIMERKIT

VÄLIMERKEIN OSOITETAAN SÄVELKULKUA

- . laskeva sävelkulku (piste)
- ; lievästi laskeva sävelkulku (puolipiste)
- , tasainen sävelkulku (pilkku)
- ? nouseva sävelkulku (kysymysmerkki)

SÄVELKORKEUDEN NOUSU, PAINOTUS JA PUHENOPEUS

- painotettu sana tai sanan osa on alleviivattu (*sen teki se koira*)
- / ympäröivää puhetta korkeammalta sanottu jakso (*sen teki /se koira*)
- \ ympäröivää puhetta matalammalta sanottu jakso (*sen teki \se koira*)
- * ympäröivää puhetta hiljaisemmin sanottu jakso (*sen teki se *koira**)
- >< ympäröivää puhetta nopeammin sanottu jakso (*sen teki >se koira<*)
- <> ympäröivää puhetta hitaammin sanottu jakso (*sen teki <se koira>*)

SANOJEN KESTO

- kesken jäänyt sana (*se kis- eiku koira sen teki*)
- : äänteen venytys (*se koi::ra sen teki*)
- _ kaksi sanaa on lausuttu yhteen; legatoääntämys (*tuol_on se koira*)

MUITA ESITYSTAPAA KOSKEVIA SEIKKOJA

- £ hymyillen sanottu jakso (*sen teki se £koira£*)
- (h) voimakas hengitys sanan sisällä, usein naurua (*sen teki se k(h)o(h)ira*)
- # naristen sanottu jakso (*sen teki se #koira#*)
- @ äänen laadun muutos
- .joo piste sanan edessä: sana on lausuttu sisään hengittäen
- .hhh piste h:n edessä: sisäänhengitys (yksi h on sekunnin kymmenesosa)
- hhh uloshengitys
- .mt maiskaus

TAUOT, PÄÄLLEKKÄISPUHUNTA

- (0.7) tauko ja sen kesto sekunteina
 (.) mikrotauco (alle 0,2 sekuntia)
 = tauotta toisiinsa liittyvät puhunnokset joko yhden puhujan vuorossa tai kahden puhujan kesken
 [päällekkäispuhunnan alku
] päällekkäispuhunnan loppu

EPÄSELVÄT KOHDAT JA LITTEROIJAN KOMMENTIT

- () sulkeissa epäselvästi kuultu jakso (*ja sit se koira (teki sen)*)
 (-) sulkeet, joiden sisällä katkoviiva: sana, jota ei ole kuultu
 (()) kaksoissulkeiden sisällä litteroijan kommentteja ja selityksiä tilanteesta (*sit se koira ((kädet levittäen:)) teki sen*); tätä osoitettu myös kursiivilla

LÄHTEET

- AIRIKKA, VILMA 2004: *Kansaneläkelaitoksen asiakkaiden kieltovastaukset virkailijan toisen persoonan kysymykseen*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- ARMINEN, ILKKA 1994: *Elämäkerrat etnometodina. Kokemusten organisointi nimettömien alkoholistien piirissä*. Helsinki: Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 188.
- BLACKMER, ELISABETH R. – MITTON, JANET L. 1991: Theories of monitoring and timing of repairs in spontaneous speech. – *Cognition* 39 s. 173–194.
- BERG, THOMAS 1986: The aftermath of error occurrence: Psycholinguistic evidence of cut-offs. – *Language and communication* 6 s. 195–213.
- BREDART, SERGE 1991: Word interruption in self-repairing. – *Journal of psycholinguistic research* 20 s. 123–138.
- DUFVA, HANNELE 1992: *Slipshod utterances: A study of mislanguage*. Studia Philologica Jyväskylänensia 26. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- EGBERT, MARIA 2002: Interaction as a resource for lexis and semantics: Self-repair, word class and meaning. Esitelmä. EuroConference on linguistic structures and their deployment in the organisation of conversation. Helsinki 6.–11.9.2002.
- FOX, BARBARA – HAYASHI, MAKOTO – JASPERSON, ROBERT 1996: Resources and repair: A cross-linguistic study of syntax and repair. – Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (toim.), *Interaction and grammar* s. 185–237. Cambridge: Cambridge University Press.
- FOX, BARBARA – JASPERSON, ROBERT 1995: A syntactic exploration of repair in English conversation. – Philip W. Davis (toim.), *Alternative linguistics: Descriptive and theoretical modes* s. 77–134. Amsterdam: John Benjamins.
- GOODWIN, CHARLES 1981: *Conversational organization: Interaction between speakers and hearers*. New York: Academic Press.

▷

- GOODWIN, MARJORIE HARNES 1990: *He-said-she-said: Talk as social organization among black children*. Bloomington: Indiana University Press.
- HAKULINEN, AULI 1997: Vuorottelujäsennys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskusteluanalyysin perusteet* s. 32–55. Tampere: Vastapaino.
- HELASVUO, MARIA-LIISA – LAAKSO, MINNA – SORJONEN, MARJA-LEENA 2004: Searching for words: Syntactic and sequential construction of word search in conversations of Finnish speakers with aphasia. – *Research on language and social interaction* 37 s. 1–37.
- HERLIN, ILONA 1998: *Suomen kun*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HOKKANEN, TAPIO 2001: *Slips of the tongue: Errors, repairs, and a model*. Studia Fennica Linguistica 10. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JASPERSON, ROBERT 1998: *Repair after cut-off: Explorations in the grammar of focused repair of the turn-constructive unit-so-far*. Väitöskirja. Department of Linguistics, University of Colorado at Boulder.
- 2002: Some linguistic aspects of closure cut-off. – Cecilia E. Ford, Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson (toim.), *The language of turn and sequence* s. 257–286. Oxford: Oxford University Press.
- JEFFERSON, GAIL 1974: Error correction as an interactional resource. – *Language in society* 2 s. 181–199.
- KEATING, ELIZABETH 1993: Correction/repair as a resource for co-construction of group competence. – *Pragmatics* 3 s. 283–304.
- KURHILA, SALLA 2003: *Co-constructing understanding in second language conversation*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KÄRKKÄINEN, ELISE – SORJONEN, MARJA-LEENA – HELASVUO, MARJA-LIISA painossa: Discourse structure. – Timothy Shopen (toim.), *Language typology and syntactic description*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LAAKSO, MINNA 1997: *Self-initiated repair by fluent aphasic speakers in conversation*. Studia Fennica Linguistica 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1999: Afaattisten puhujien sananlöytämistä vaikeudet keskustelussa. – *Suomen Logopedis-Foniatrinen Aikakauslehti* 19 s. 109–123.
- LAAKSO, MINNA – KLIPPI, ANU 1999: A closer look at the 'hint and guess' sequences in aphasic conversation. – *Aphasiology* 13 s. 345–363.
- 2001: Sanojen löytämisen vaikeudesta. Keskusteluanalyysi afasiatutkimuksessa. – Mia Halonen & Sara Routarinne (toim.), *Keskusteluanalyysin näkymiä* s. 89–104. Kieli 13. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LEHTI-EKLUND, HANNA 1997: *Alltså* som diskurspartikel. – Saara Haapamäki (toim.), *Svenskan i Finland* 4 s. 75–83. Skrifter från svenska institutionen vid Åbo Akademi 3. Åbo: Svenska institutionen vid Åbo Akademi.
- LEVELT, WILLEM J. M. 1983: Monitoring and self-repair in speech. – *Cognition* 14 s. 41–104.
- 1989: *Speaking: From intention to articulation*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- LILJA, NIINA 2001: *Äidinkielen puhujan tekemät itsekorjaukset ja toisen korjaukset kaksoikielisessä keskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos, suomen kieli.

- LOCAL, JOHN 1992: Continuing and restarting. – Peter Auer & Aldo di Luzio (toim.), *The contextualization of language* s. 273–296. Amsterdam: John Benjamins.
- MOERMAN, MICHAEL 1977: Self-correction in a Tai conversational corpus. – *Language* 53 s. 872–882.
- OGDEN, RICHARD 2001: Turn-holding, turn-yielding and laryngeal activity in Finnish talk-in-interaction. – *Journal of the International Phonetics Association* 31 s. 139–152.
- POSTMA, ALBERT 2000: Detection of errors during speech production: A review of speech monitoring models. – *Cognition* 77 s. 97–131.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1994.
- ROUTARINNE, SARA 2003: *Tytöt äänessä. Parenteesit ja nouseva sävelkulku kertojan vuorovaikutuskeinoina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RÖNKÄ, PÄIVI 2000: *Puhujan aloittama itsekorjaus lievästi kehitysvammaisen aikuisen keskustelussa. Havaintoja vastaanottajan huomioivasta puheen muotoilusta*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston puhetieteiden laitos.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1979: The relevance of repair to syntax-for-conversation. – Talmy Givón (toim.), *Discourse and syntax* s. 261–286. Syntax and Semantics 12. New York: Academic Press.
- 1992: Repair after next turn: The last structurally provided defense of intersubjectivity in conversation. – *American Journal of Sociology* 97 s. 1295–1345.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. – JEFFERSON, GAIL – SACKS, HARVEY 1977: The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. – *Language* 53 s. 361–382.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 1997: Korjausjäsenitys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskusteluanalyysin perusteet* s. 111–137. Tampere: Vastapaino.
- SPARKS, RANDALL 1995: The structure of self-repair in English conversation. Väitöskirja. Department of Linguistics, University of Colorado at Boulder.
- UHMANN, SUSANNE 2001: Some arguments for the relevance of syntax to same-sentence self-repair in everyday German conversations. – Margret Selting & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics* s. 373–404. Amsterdam: John Benjamins.

CUT-OFF, THE PARTICLE EIKU AND OTHER PRACTICES FOR INITIATING SELF-REPAIR, AND THE INTERACTIONAL FUNCTIONS OF SELF-REPAIR

The article examines both non-lexical and lexical means of initiating self-repair in an ongoing turn-constructive unit in Finnish conversation. In addition, interactional functions of self-repair are analysed. The data for the study come from a wide variety of interactions (100 telephone calls and 80 videotaped service encounters of different types), comprising some 600 instances of self-repair.

In the data examined, speakers use both non-lexical (e.g. cut-off) and lexical devices (particles) for marking the initiation of self-repair. The initiators dealt with here are cut-off, the particles *eiku*, *tai* and *siis*, and their combinations. *Eiku* combines the negation word (*ei*) and the conjunction *ku(n)*, which has causal, contrastive and temporal meanings ('as', 'while', 'when') in its other usages. It has become lexicalised as a particle for initiating repair in Finnish, and the writers report that they have not encountered similar devices in the literature on other languages. Outside of repair contexts, *tai* is used as a conjunction with the meaning 'or', and the particle *siis* is deployed as a marker of inference ('so', 'then', 'therefore', etc.).

The analysis shows that these different initiators are not in free variation. Instead, the selection of the repair initiator allows the speaker to indicate the type of repair he/she has initiated, as set out below.

- The particle *eiku* indicates that the speaker is about to replace something he/she has just said. Alternatively, the speaker may abandon the line of speech and the syntactic construction altogether. These functions of *eiku* arise from the meaning of the negation word contained in the particle.
- The particle *tai* also indicates that the speaker is about to replace something he/she has just said. However, the element replaced may still be included as an alternative to the new element. This function of *tai* is associated with its use as a conjunction ('or').
- The particle *siis* typically indicates that the repair is made in order to specify or explain something the speaker has just said.
- Cut-off was the most frequent self-repair initiator in the study data. It is the most general of the different ways of initiating self-repair as it does not indicate any specific type of repair process.

The ways in which self-repair is used to modify an ongoing utterance are very similar from one language to the next (e.g. replacing an element in the prior utterance by another or adding an element to what has just been said). By contrast, the practices for marking the initiation of self-repair can differ from one language to another, although no in-depth study of these practices has so far been made. The availability of both non-lexical and lexical devices for initiating self-repair in Finnish stands in contrast to, for

example, English, in which self-repair is typically initiated non-lexically by a cut-off. In English, lexical devices, such as *I mean*, are used merely for abandoning the ongoing turn-constructive unit and syntactic construction. In Finnish, by contrast, lexical means can also be used for initiating a repair on a smaller unit such as a single word.

The writers also show that there exists a continuum of interactional functions of self-repair. At one end of this continuum lie immediate replacements of slips of the tongue, and at the other end lie cases in which the speaker is using self-repair to make the utterance more appropriate for the current recipient. In the middle there is self-repair designed to further specify what is being said in order to prevent possible misunderstandings (e.g. a doctor expanding on the advice he/she is giving to a patient). Self-repair is an interactional resource that is usable at any point in all kinds of speech event, from a formal service encounter to an everyday chat with a friend. The study data indicate that self-repair is frequent in, for example, turns which constitute key actions by professionals in institutional interaction (e.g. a doctor's instructions or the advice given by a social security official). Self-repair also abounds in affective phases of interaction and in verbal actions used for unravelling delicate issues and for resolving disagreements. ■

Kirjoittajien yhteystiedot:

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
Sörnäisten rantatie 25
00500 Helsinki
 Sähköposti: *marja-leena.sorjonen@kotus.fi*

Puhetieteiden laitos
PL 9 (Siltavuorenpenger 20 A)
00014 Helsingin yliopisto
 Sähköposti: *minna.s.laakso@helsinki.fi*